

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
सम्माननीय का.मु.प्रधानन्यायाधीश श्री दामोदर प्रसाद शर्मा
माननीय न्यायाधीश श्री तर्कराज भट्ट

फैसला

मुद्दा नं. ०७०-सी-०१७५

मुद्दा:- उत्प्रेषण/परमादेश ।

भक्तपुर जिल्ला, भक्तपुर नगरपालिका वडा नं. १० बस्ने तुल्सीराम वैद्य -----१ } पुनरावेदक
ऐ. का छोरा ऐ.ऐ. बस्ने कृष्ण प्रसाद वैद्य -----१ }

विरुद्ध

भक्तपुर जिल्ला, भक्तपुर नगरपालिका वडा नं. १४ बस्ने तुल्सीराम हन्जुसुवाल--१ }
भक्तपुर नगरपालिकाका कार्यकारी अधिकृत माधव प्रसाद गड्तौला -----१ } विपक्षी
भक्तपुर नगरपालिका कार्यालय -----१ }
भक्तपुर नगरपालिका १५ नं. वडा कार्यालय -----१ }

पुनरावेदन अदालत पाटनमा फैसला गर्ने न्यायाधीशहरु:

माननीय न्यायाधीश श्री टिका बहादुर हमाल

माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाश चन्द्र गजुरेल

फैसला मिति २०६९।८।६।४

पुनरावेदन अदालत, पाटनबाट भएको फैसलाउपर यस अदालतमा पुनरावेदन परेको, न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९(१)(क) बमोजिम यसै अदालतको अधिकारक्षेत्र भित्रको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर यस प्रकार छ :-

हामी निवेदकहरुको नाउँमा मालपोत कार्यालय, भक्तपुरमा दर्ता भएको भक्तपुर जिल्ला भक्तपुर नगरपालिका वडा नं. १५ (ज) कि.नं. ७६ को क्षेत्रफल ०-७-२-० जग्गा र निवेदकमध्येका म तुल्सीरामको नाउँमा मालपोत कार्यालय भक्तपुरमा दर्ता भएको ऐ.ऐ. कि.नं. ४८ क्षेत्रफल ०-६-३-० जग्गा निवेदकहरुको हक भोगको जग्गा हुन । उल्लिखित कि.नं. ७६ को जग्गामा नयाँ घर निर्माण गर्न भक्तपुर नगरपालिकामा नक्सा दर्खास्त दर्ता गरी भक्तपुर नगरपालिकाबाट मिति २०५१।१२।१७ मा नक्सा पास गरी पश्चिमतर्फ ५ फीट आफ्नै जग्गा बाँकी राखी घर निर्माण गरी बसोबास गरी र कि.नं. ४८ को जग्गा खेती गरी भोगचलन गरी आएका छौं । निवेदकहरुको कि.नं. ७६ र ४८ को उक्त जग्गाको पश्चिमतर्फ विपक्षी नं. १ र बेलभक्त कोजु समेतको संयुक्त दर्ताको कि.नं. ४५ को जग्गा मध्ये पश्चिमतर्फ निज बोलभक्तले घर निर्माण गरी सकेको र सो घरको पूर्वतर्फ पूर्व पश्चिम १३ फुट आफ्नो जग्गा देखाई सो जग्गामा घर निर्माण गर्न नक्सा स्वीकृति पाउन विपक्षी नं. १ ले विपक्षी नं. ३ को निकायमा नक्सा पेश गरेका थिए । निवेदकहरुको कि.नं. ७६ को जग्गामा घर निर्माण गर्दा पश्चिमतर्फ ५ फुट आफ्नै जग्गा बाँकी राखी नक्सा पास गरी घर निर्माण गरेको भक्तपुर नगरपालिकाबाट पारित नक्साबाट समेत देखिएको उक्त ५ फुट जग्गामध्येको केही फुट जग्गा विपक्षीले मिच्ने भएकोले नक्सा पास रोक्का गरी पाउन हामी निवेदकहरुको उजुरी परी विपक्षी भक्तपुर नगरपालिकाले गरेको स्केच नक्सा समेतले विपक्षीका १३ फुट जग्गा नभएको कि.नं. ४५ को जग्गामा फिल्ड नक्सामा देखिएको उत्तरतर्फको ४२ फुट जग्गामध्ये ३६ फुट घर बनाई सकेको अवस्थामा ६ फुट बाँकी हुनेमा १३ फुट नै नक्सा पास गरी घर बनाउन पाउने गरी भक्तपुर नगरपालिका कार्यकारी अधिकृतबाट मिति २०६८।११।२२ मा निर्णय गरेको र सो निर्णय अनुसार विपक्षी नं. ३ को कार्यालयले मिति २०६९।२।१९ मा दिएको इजाजत पत्र समेतले निवेदकहरुलाई प्राप्त सम्पत्ती सम्बन्धी संवैधानिक हक हनन् हुन गएको छ । भक्तपुर नगरपालिकाका कार्यकारी अधिकृत नगरपालिकाको प्रमुख नभएको र निजले प्रमुखको हैसियत समेत नदेखाई निवेदकको जग्गा मिच्ने गरी दिएको नक्सा दर्खास्तमा निवेदकले दिएको उजुरीबाट हक बेहक देखिएको विषयमा स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ को दफा १५५(२) बमोजिम निवेदकहरुलाई भिकाई हक बेहकमा सुनाउनु पर्नेमा नसुनाई नक्सा पास गर्ने गरी मिति २०६८।११।२२ मा गरेको निर्णय पर्चा अनाधिकृत भएकाले उक्त निर्णय र सो निर्णय अनुसार भएको सम्पूर्ण काम कारवाही उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी पुनः हक बेहकमा

पठाउने गरी पुनः इन्साफ गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको विपक्षीहरूको नाउँमा अन्तरिम आदेश समेत जारी गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको रिट निवेदन पत्र ।

यसमा के कसो भएको हो ? निवेदकको माग बमोजिम आदेश किन जारी हुनु नपर्ने हो ? माग बमोजिमको आदेश जारी हुनु नपर्ने कुनै आधार, कारण भए सवुत प्रमाण सहित म्याद सूचना पाएका मितिले बाटाका म्याद बाहेक १५ दिनभित्र लिखित जवाफ पेश गर्नु भनी आदेश र निवेदनको प्रतिलिपि समेत साथै राखी विपक्षीहरूका नाममा म्याद सूचना जारी गरी लिखित जवाफ परे वा अवधि व्यतित भए पछि नियमानुसार गरी पेश गर्नु । अन्तरिम आदेश समेतको माग रहेको देखिएको र प्राविधिकले भक्तपुर नगरपालिकामा मिति २०६७।८।६ मा दिएको प्रतिवेदनमा नापनक्सा अनुसार कि.नं. ४५ को जग्गाको पू.प.लम्बाई ४२'-० भन्ने उल्लेख भएको सो जग्गामध्ये पश्चिम पट्टि पू.प.लम्बाई ३६'-० को घरको नक्सा र पूर्वतर्फ बाँकी १३'-० देखाइएको पूर्वतर्फ रहेको निवेदकको घरको नक्सा अनुसार ५'-० खाली जग्गा देखिएको, हाल विपक्षी नं. १ ले पेश गरेको नक्सामा निवेदकको घरको पश्चिमतर्फ ३'-० चौडाई रहेको मिसिल संलग्न प्रेसित नक्साको छायाप्रतिबाट देखिएकोले निवेदनको टुङ्गो लागेको बखत ठहरे बमोजिम हुने गरी हाललाई विपक्षी नं. २ र ३ ले गरेको निर्णय तथा दिएको इजाजतको आधारमा निर्माण कार्य शुरु नगर्नु नगराउनु भनी विपक्षीहरूको नाउँमा अन्तरिम आदेश जारी गरी दिएको छ भन्ने मिति २०६९।२।२६ को पुनरावेदन अदालतको आदेश ।

भक्तपुर नगरपालिकाबाट भुइतलासम्म निर्माण इजाजतको लागि मिति २०६९।२।१९ गते इजाजतपत्र दिए पश्चात् म लिखित जवाफ प्रस्तुतकर्ताले भुइतल्लाको निर्माण कार्य शुरु गरी सकेको छु । जसको फलस्वरूप अदालतबाट मेरो नाउँमा मिति २०६९।२।२८ मा अन्तरिम आदेश सहितको म्याद तामेल हुँदा घरको जग सम्मको भाग र पिलर उठाई निर्माण कार्य सम्पन्न भई सकेको व्यहोरा अवगत गराउन चाहान्छु । यसरी विपक्षीहरूले जिकीर लिए बमोजिम निजहरूको जग्गा च्यापि घर बनाउने मेरो मनसाय रहेको छैन । यदि मैले अहिले निर्माण सम्पन्न गरेको घरको जगले विपक्षीको जग्गा च्यापिएको भन्ने हो भने साधारण अधिकार क्षेत्र अर्न्तगत नियमित अदालतमा उजुर गर्नु पर्नेमा असाधारण अधिकार क्षेत्र ग्रहण गरी दायर भएको प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज भागी छु । त्यसैगरी विपक्षीले रिट निवेदनमा कि.नं. ७६ को जग्गा देखि पश्चिमतर्फ ५ फुट जग्गा बाँकी रहेको जिकीर लिएपनि फिल्डमा

म लिखित जवाफ प्रस्तुतकर्ताको साँध सिमानातर्फ कुनै खाली जग्गा रहेको छैन । यथार्थतः लिखित जवाफका साथ संलग्न फोटो हेरिएमा विपक्षीले आफ्नो घरपछि खाली जग्गा कम्पाउण्ड भित्र राख्ने उद्देश्यले मेरो साँधमा पर्खाल निर्माण गरी सक्नु भएको छ जुन कुरा भक्तपुर नगरपालिकाबाट स्थलगत रुपमा गरिएको फिल्ड नक्साको स्केचमा पनि देखिन्छ । तसर्थ ५ फिट छाडेको भन्ने निवेदकको जिकीरको कुनै सारभूत आधार नै नभएकोले मैले आफ्नो दर्ता श्रेस्ता भित्रको जग्गामा नै घर निर्माण गर्ने अनुमति पाएको तथ्य स्पष्ट हुँदा रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको तुल्सीराम हन्जुसुवालको लिखित जवाफ ।

यस कार्यालयबाट तुल्सीराम हन्जुसुवाल समेतको सगोलको भक्तपुर जिल्ला भक्तपुर नगरपालिका वडा नं. १५(ज) कि.नं. ४५ क्षेत्रफल ०-१२-०-० जग्गा मध्ये पूर्वतर्फ ०-३-२-० को जग्गामा नक्सा पासको लागि दर्खास्त परेकोमा प्रचलित कानून बमोजिम नक्सा स्वीकृतिको लागि कारवाही भई मिति २०६९।२।१९ मा नक्सा स्वीकृति भएको छ । उक्त कारवाही रोक्का गर्नको लागि रिट निवेदकले यस कार्यालयमा उजुरी दिएकोमा यस कार्यालयबाट मिति २०६८।११।२२ मा निवेदकको दावी खारेज हुने गरी निर्णय भएको थियो । यस कार्यालयको प्राविधिक प्रतिवेदनबाट तुल्सीराम हन्जु सुवालको हक भोगको जग्गामा घर बनाउन नक्सा प्रेसित गरेको देखिन आउने गरी प्रतिवेदन आएको छ । रिट निवेदकको जग्गामा घर बनाउन नक्सा पासको निमित्त दर्खास्त परेको देखिएको छैन जसले गर्दा रिट निवेदकको कथन झुठो हो किनभने हाल स्थानीय निकायमा जन प्रतिनिधि नभएको अवस्थामा नगरप्रमुखले गर्ने सम्पूर्ण कार्य कार्यकारी अधिकृतबाट गर्नसक्ने अधिकार नेपाल सरकारबाट कार्यकारी अधिकृतलाई प्रदान गरेको अवस्थामा पूर्जा प्राप्त भएको जग्गामा हक वेहक हेरी राख्नु पर्ने अवस्था समेत नहुने भएबाट रिट निवेदकको निवेदन व्यहोरा झुठो हुँदा खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको भक्तपुर नगरपालिकाका कार्यकारी अधिकृत माधव प्रसाद गड्तौला, भक्तपुर नगरपालिकाको कार्यालय तथा भक्तपुर नगरपालिकाका कार्यकारी अधिकृत तथा भक्तपुर नगरपालिका १५ नं. वडा कार्यालयको तर्फबाट पर्न आएको संयुक्त लिखित जवाफ ।

यसमा प्रस्तुत मुद्दाका निवेदकले विपक्षी उपर अदालतको अपहेलना मुद्दा दिएको भन्ने दुवै पक्षका कानून व्यवसायीहरुबाट खुल्न आएको हुँदा सो मुद्दा समेत साथै राखी हेर्न उपयुक्त

हुने हुँदा सो मुद्दा र प्रस्तुत मुद्दा एकै दिनको पेशीमा राखी एकै इजलासबाट हेर्ने व्यवस्था गर्नु भन्ने पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६९।५।१३ को आदेश ।

यसमा निवेदनपत्रमा उल्लिखित भक्तपुर नगरपालिकाको मिति २०६८।११।२२ को निर्णय सहितको सक्कल मिसिल भक्तपुर नगरपालिकाको कार्यालयबाट भिकाई आएपछि लगाउको मुद्दा समेत साथै राखी नियमानुसार गरी पेश गर्नु भन्ने पुनरावेदन अदालतको मिति २०६९।६।२४ को आदेश ।

प्रतिवादीले निर्माण गरेको घरको जग्गाले निवेदकको जग्गा च्यापेको यदी हो भने पनि निवेदकले साधारण अधिकारक्षेत्र अर्न्तगत शुरु अदालतमा उपचारको लागि जान सक्ने अवस्था रहे भएको नै देखिन्छ । भक्तपुर नगरपालिकाले घर बनाउन इजाजत दिँदा प्रतिवादीको हक स्वामित्वमा रहेको जग्गाको हकसम्म सीमित रही इजाजत दिएको देखिँदा देखादेखी कानूनी त्रुटि नभएको स्थितिमा दावीबमोजिमको आदेश जारी गर्ने स्थिति देखिएन । रिट निवेदन माग बमोजिम उत्प्रेषण परमादेशको आदेश जारी हुने अवस्था विद्यमान देखिन नआएको हुँदा मिति २०६९।२।२६ मा जारी अन्तरिम आदेश निश्क्रिय भई प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ भन्ने पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६९।८।६।४ गते भएको फैसला ।

विपक्षीमध्येका तुल्सीराम हन्जु र निजका जग्गाधनी बेलभक्त कोजुका नाउँमा संयुक्त दर्ता भएको भक्तपुर जिल्ला भक्तपुर नगरपालिका वडा नं. १५(ज) कि.नं. ४५ को क्षेत्रफल ०-८-२-० जग्गामध्ये नक्सा पास मुद्दामा निजको ०-३-१-० जग्गा मात्र क्षेत्रफल देखिएको र नापी नक्सामा ६ फुट मात्र बाँकी भएको जग्गालाई विपक्षीले नक्सा पासको कारवाई पश्चात आफ्नो १३ फुट जग्गा भनी जग्गाधनी प्रमाणपूर्जामा उल्लेख गराउँदैमा नापी नक्सामा नै नभएको जग्गामा विपक्षीले घर बनाउन पाउने होइन । जग्गाधनी प्रमाणपूर्जामा उल्लेख गरेको लम्बाई चौडाई फुटमा मात्र घर बनाएको भनी भक्तपुर नगरपालिकाको पर्चा बदर नगर्ने ठहर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको फैसला जग्गा नाप जाँच ऐन २०१९ र मालपोत ऐन २०३४ समेतको प्रतिकूल छ भन्ने व्यहोराको निवेदकले यस अदालत समक्ष पेश गरेको पुनरावेदन पत्र ।

नियमबमोजिम साप्ताहिक तथा दैनिक मुद्दा पेशी सूचिमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदन अदालत पाटनबाट गरेको फैसला मिले वा नमिलेको र पुनरावेदकको पुनरावेदन जिकीर पुग्न सक्छ, सक्दैन सो विषयमा निर्णय गर्नुपर्ने भएको छ ।

प्रस्तुत मुद्दामा विवादको विषय हेर्दा निवेदकहरु तुल्सीराम वैद्य र कृष्ण प्रसाद वैद्यका नाउँमा दर्ता कायम रहेको भक्तपुर जिल्ला भक्तपुर नगरपालिका वडा नं. १५ (ज) कि.नं. ७६ को क्षेत्रफल ०-७-२-० जग्गामा मिति २०५१।१२।१७ मा भक्तपुर नगरपालिकाबाट नक्सा पास गर्दा पश्चिमतर्फ ५ फुट जग्गा राखी बाँकी जग्गामा निवेदकले घर बनाएकोमा विपक्षी तुल्सीराम हन्जुसुवालले आफ्नो कि.नं. ४५ जग्गामा घर बनाउन नक्सा पास गर्ने क्रममा पूर्व पश्चिम १३ फुट उत्तर दक्षिण ४५.१ देखाई विपक्षी भक्तपुर नगरपालिका कार्यालयमा नक्सा पेश गरेको र यसबाट निवेदकहरुले कि.नं. ७६ मा नक्सा पास गर्दा छाडेको ५ फुट जग्गा मिच्ने हुँदा सो ५ फुट जग्गा नमिचिने गरी यथावत् राखी नक्सा पास गर्नका लागि भक्तपुर नगरपालिकामा निवेदन दिएको भएतापनि सो तर्फ ध्यान नदिई नक्सा पास गरिदिएकोले विपक्षीले गरेको अनधिकृत निर्णय बदर गर्न उत्प्रेषण समेतको आदेश जारी गरी पाउँ भन्ने निवेदन माग रहेको देखिन्छ ।

निवेदकले भनेअनुसार फिल्डमा म लिखित जवाफ प्रस्तुतकर्ताको साँध सिमानातर्फ कुनै खाली जग्गा रहेको छैन, निवेदकले आफ्नो जग्गामा कम्पाउण्ड वाल लगाइसकेको छ र निवेदकले ५ फिट छाडेको भनी गरेको जिकीरको कुनै सारभूत आधार छैन । मैले आफ्नो दर्ता श्रेस्ता भित्रको जग्गामा नै घर निर्माण गर्ने अनुमति पाएकोले रिट खारेज भागी छ भनी विपक्षी तुल्सीराम हन्जु सुवालको लिखित जवाफ रहेको देखिन्छ ।

यस भक्तपुर नगरपालिकाको कार्यालयबाट तुल्सीराम हन्जु सुवाल समेतको सगोलको भक्तपुर जिल्ला भ.न.पा. वडा नं. १५(ज) कि.नं. ४५ को क्षेत्रफल ०-१२-०-० जग्गामध्ये पूर्वतर्फबाट ०-३-२-० जग्गामा नक्सा पास गर्न दरखास्त परेकोले मिति २०६९।१२।१९ गते नक्सा स्वीकृति भएको छ । यस कार्यालयको प्राविधिक प्रतिवेदनबाट तुल्सीराम हन्जु सुवालको हक भोगको जग्गामा घर बनाउन नक्सा प्रेशित गरेको देखिन आउने गरी प्रतिवेदन आएको छ, रिट आवेदकको जग्गामा नक्सा पासको निमित्त दरखास्त परेको देखिएको छैन । निवेदकको कथन झुठो देखिन आएको छ । निवेदकको संवैधानिक मौलिक हक हनन गरेको छैन । कार्यकारी अधिकृतलाई निर्णय पर्चा गर्ने पूर्ण अधिकार छ । रिट आवेदकले आफैले बनाएको कम्पाउण्ड पर्खाल भन्दा पश्चिमतर्फ दावी गरेको कार्य समेत विश्वास लायक छैन । नक्सा पास गरिएको जग्गामा तेरो मेरो अर्थात हक वेहक गर्नुपर्ने अवस्था छैन । रिट निवेदन खारेज

गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको विपक्षी भक्तपुर नगरपालिका कार्यालय समेतको तर्फबाट लिखित जवाफ पेश भएको देखिन्छ ।

यिनै निवेदक प्रतिवादीहरुले भक्तपुर नगरपालिका कार्यालयमा दिएको उजुरी सम्बन्धमा निजहरुले आफ्नो जग्गामा नक्सा स्वीकृति गराई घर बनाई कम्पाउण्ड पर्खाल समेत लगाई आफ्नो जग्गाको नाप एकीन गरी स्वीकारी प्रस्तावित कि.नं. कै सगोल दर्तावाला वेलभक्तको नाउँमा नक्सा पास गरेको जानकारी साथ सो कुरामा चित्त बुझाइ बसेका, प्रतिवादीहरुले एकीन नाप समेत नखुलाई हचुवाको भरमा जग्गा मिची नक्सा पेश गर्‍यो भन्ने उजुरी गर्न आएको, प्रतिवादीहरुले तारेख गुजारी बसेको र प्रतिवादीहरु सफा नियतले उजुरी गर्न आएको भन्न सकिने अवस्था समेत नहुँदा उजुरी खारेज गरी नक्सा स्वीकृति प्रक्रिया अगाडि बढाउने ठहर्छ भनी भक्तपुर नगरपालिका कार्यालयबाट मिति २०६८।११।२२ मा निर्णय पर्चा गरेको देखिन्छ ।

निवेदकले आफ्नो जग्गामा भक्तपुर नगरपालिका कार्यालयबाट घर कम्पाउण्डको नक्सा पास गरी घर कम्पाउण्ड निर्माण गरी सकेको भन्ने मिसिल संलग्न कागजातबाट खुल्न आउँछ । निवेदकले आफ्नो जग्गामा घर बनाई कम्पाउण्ड लगाई सकेकोमा रिटमा विपक्षीले ५ फिट जग्गा मिचेको भनी जग्गा हक वेहकको प्रश्न उठाएको देखिन्छ । तर प्रस्तुत रिट निवेदनबाट सबूद प्रमाण बुझी जग्गा हक वेहकमा निर्णय गर्न मिल्दैन ।

यसरी यस मुद्दामा निवेदकको ५ फिट जग्गा विपक्षीले घरको नक्सा पास गर्ने क्रममा मिचेको भन्ने विवादको विषय भएको हुनाले तत् विषयको निरोपण सबूद प्रमाण बुझी रिट क्षेत्रबाट हुन सक्दैन । तसर्थ, निवेदकले साधारण अधिकारक्षेत्र अन्तर्गत शुरु अदालतमा उपचारको लागि जान सक्ने अवस्था रहे भएकोले रिट निवेदन खारेज हुने ठहराई पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । पुनरावेदन जिकीर पुग्न सक्दैन । प्रस्तुत मुद्दाको दायरी लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार बुझाई दिनु ।

उक्त रायमा म सहमत छु ।

न्यायाधीश

का.मु.प्रधान न्यायाधीश

इजलास अधिकृत- महेन्द्र प्रसाद पोखरेल

कम्प्युटर -चन्द्रा तिमल्सेना

इति सम्वत् २०७० साल माघ ६ गते रोज २ शुभम-----।

तुल्सीराम वैद्य समेत विरुद्ध तुल्सीराम हन्जुसुवाल ०७०-CR-०१७५ मुद्दा:- उत्प्रेषण परमादेश ।

७